Пътят на медитацията в Старата школа на тибетския будизъм

Лекция, изнесена от Иво Калушев в София, 1 октомври 2011 г.
Видео материал от лекцията е качен в сайта **UPADESA.ORG**

В долния текст са нанесени съвсем малко промени, не е променен разговорният стил на лекцията. По тази причина на места звученето може да е странно за някои. Предпочетохме да го оставим така, за да се запази казаното максимално точно.

Добър вечер на всички. Благодаря ви, че дойдохте. Ще се опитам да поговоря малко за будизма, но преди това, тъй като всички сме дошли тук с някакви очаквания, може би да... няколко секунди да си починем от очакванията [около минута мълчание].

Може би първо е редно да се представя – Иво се казвам, занимавам се с будизъм от началото на 90-те. Ученик съм на няколко тибетски учители, основните ми учители са Н.Св. Кябдже Трулшик Ринпоче и Шечен Рабджам Ринпоче. Не съм тук в качеството си на учител или нещо такова. Бях помолен да поговоря малко за будизма и ще се опитам да го направя. Може би някои от вас знаят доста за будизма, може би някои от вас не знаят. Определено аудиторията е смесена и не е лесно за кратко време да се направи някакво обобщение на будизма и в същото време да се говори по темата, която е обявена за лекцията –„Пътят на медитация в Старата школа на тибетския будизъм“. Това са много големи теми, но ще се опитам да направя каквото мога.

Първоначалната ми идея беше да направим нещо като беседа, да има възможност да се задават въпроси и атмосферата да е малко по-разговорна. Но не съм сигурен доколко това нещо ще се получи – дано да успеем, дано да остане време за това. Залата, между другото, няма проветрение, така че може би имаме кислород за един час, час и нещо. Така че дишайте малко по-забавено :)

Будизмът, както повече от вас знаят, води началото си от Будата – Буда Шакямуни, който е живял в Индия преди около 2500 години по съвременни данни, и е много богата традиция. До ден-днешен са се запазили много клонове на тази традиция и много различни типове учения, които той е давал. Традиционната история на живота му е позната, предполагам, на всички. Той се ражда като принц в много добри условия – материални и всякакви, и в един момент се сблъсква с реалностите на живота като болести и смърт, най-вече смърт. И това го кара да се замисли и да потърси някакви отговори, някакъв начин за справяне с фундаменталния проблем на съществуването, който е, че в крайна сметка ние нямаме контрол върху абсолютно нищо.

Тогава, както и сега, в Индия е имало много развита духовна традиция и според традиционната история той напуска двореца си, отива да търси учители, да практикува медитация. И след няколко години усилена практика, и след като минава през няколко различни учители, той, в крайна сметка, решава, че няма кой да му даде това, което търси. Сяда и успява сам да го постигне.

Цялата тази история може би звучи малко фантастично в дни, но същността ѝ и това, което е мотивирало Будата да търси някакъв отговор, в крайна сметка важат за всички нас. Всички ние ще умрем – със сигурност! Всички ние живеем един живот, в който целият ни контрол е илюзорен, в най-добрия случай. И в този смисъл историята на Будата и изобщо будизмът като традиция, може би, има какво да ни даде, може би пази нещо и за нас.

Какво е това, което Будата е открил? Какво е това решение на проблема? Много трудно е да се обяснява

значението на думички като „просветление“ и подобни. Но в крайна сметка начинът, по който самият Буда Шакямуни го е описал, е че... начинът, по който функционираме, е много странен. В смисъл, че възприятието не е това, което обикновено сме свикнали да си мислим, че е. Чрез практиките, които е правил, чрез медитациите, които е успял да завърши, и чрез дълбоките трансови състояния, които е постигнал, Будата е достигнал до осъзнаване на това, че има фундаментална грешка в начина, по който възприемаме света. В крайна сметка ние пребиваваме в едно състояние на постоянно разсейване, в което правим разграничение между външен свят и вътрешен свят. Това е много лесно да се каже с думи, доста е трудно да се осъзнае по смисъл. Голямото откритие на Будата обаче, поне според будизма, е това, че ние всъщност сме едни многоизмерни същества, които са един вид зациклили в една плоска, твърда реалност. Затова неговото постижение впоследствие е наречено *пробуждане*. И много често в будистките учения се прави сравнение със сън, от който се събуждаме. С едно много объркано състояние, което прекъсва в един момент.

Не знам дали нещата, които говоря, са много разбираеми, но всъщност същността на будизма са методите за разбиране на природата на възприятието. И ако някой иска някаква дефиниция на будизъм, това е дефиницията. Аз често съм давал сравнения, и не само аз, много будистки учители също го правят, са давали сравнение с филма „Матрицата“ – първата част. Много хубав филм. И ако човек го разглежда в дълбокия му смисъл, ако види в него дълбок смисъл, определено същността на будисткото учение е нещо подобно. Много дълбоко и в същото време много трудно за виждане, много трудно за виждане, за постигане. Защото, естествено, ние може да си говорим до безкрай за дуалистично възприятие, за това, че функционираме в света, разделяйки нещата постоянно на субект и обект. Ние сме субектът, който постоянно взаимодейства с външни неща, с външни явления (обектите). Но това са само думи. ОК, приемаме дуалистичното възприятие, но какво правим по въпроса? Може ли едно дуалистично възприятие самò, някак си, да се издърпа за косата и да се оправи?

Будизмът казва, че сме се оплели прекалено много, че до такава степен сме запленени от външни явления – от явления, които сме свикнали в продължение на много дълги периоди от време да възприемаме като външни, – че сме се загубили в крайна сметка съвсем. Та... това е някакво, може би леко нескопосано кратко обяснение за това какво означава будизмът в същността си. Това е една система за работа със съзнанието, за работа с възприятието така, че онзи, който я практикува, да може да счупи рамките на плоския – не бих го нарекъл триизмерен, а *едноизмерен,* свят, в който всички сме отраснали.

Традиционната история на живота на Буда казва, че, когато той е постигнал своето осъзнаване – осъзнаването на това, че правим грешка на възприятието и затова живеем в такъв свят, в който живеем, – той е счел, че осъзнаването му е прекалено задълбочено и прекалено трудно за предаване на другите. И всъщност, ако четете сутрите, ще видите, че има един период от седмици наред, след като той е постигнал това постижение, през който той е бил убеден, че това не може да бъде обяснено на никого, и че не може да бъде предадено на никого. В крайна сметка се намират същества, които установяват контакт с него – и хора и не само хора, – които го молят да преподаде път. И малко по малко Будата започва да преподава.

Сега... будизмът е интересен с това, че Буда Шакямуни не излага някаква стройна доктрина за постигане на “просветление”. Вместо това, той в продължение на много години преподава на най-различни хора най-различни пътища, които са в съответствие на техния темперамент, капацитет и способности. И тъй като индийската култура, културата на тази част на света по негово време – то и в момента е така – е култура, която цени духовните си учители и цени духовните си учения, много, много различни методи, преподадени от Будата, са оцелели и са запазени до ден-днешен в различни будистки традиции. И всъщност основата на разликите между будистките традиции – било то различните традиции на тибетския будизъм, или Теравада будизма на югоизточна Азия, или Дзен и Чан будизма – всички тези

неща са свързани с различни методи, с различен тип методи, които Будата е преподал на различни аудитории.

Въпреки това, естествено, хората винаги се стремят да систематизират нещата и с течение на времето будизмът също е систематизиран по един горе-долу строен начин. Различните типове пътища, които е преподал Будата, са били структурирани и са били обособени, в крайна сметка, в различни традиции. Будата през живота си е преподавал, опростено казано, на няколко основни типа аудитории. Единият тип ученици на Будата са били обикновени хора (можем да ги наречем прости, в хубавия смисъл на думата), хора, които са били много земни. Здраво стъпили на земята във всяко отношение и които може би не са имали капацитета, или да го наречем предразположението, да практикуват път, който е много езотеричен, който е много медитативен. На този тип аудитория Будата е дал много методи, които работят с обикновените емоции. Простички начини за отплитане, за оправяне на тази грешка на възприятието, обаче чрез подход, който е много, много отдалеч. Това са така наречените Хинаяна учения, запазени и днес, които наблягат на промяна на действията. Тези учения наблягат много на принципите на кармичните натрупвания, на законите за причините и резултата. И в крайна сметка се свеждат до един много голям набор от правила за правилно и неправилно поведение. Нещо лесно за спазване и нещо, което, когато се спазва, може да доведе до едно успокояване, до едно състояние, в което човек да може истински да се замисли за съществените въпроси в живота и евентуално, на базата на това, да постигне някакво постижение за самия себе си.

Тези учения – Хинаяна ученията – са запазени в днешно време основно в традицията Теравада, която е разпространена в югоизточна Азия – Бирма, Тайланд, тези райони. Това са учения за монаси. Това са монашески традиции, които наблягат на това, че, за да може да постигне нещо в духовен план, човек трябва да се откъсне изцяло от светския живот, трябва да изостави нормалните светски стремежи. Така той ще може да освободи в живота си пространство и наистина да започне да практикува нещо по-вътрешно и по-задълбочено.

Оставяйки тези учения настрана, Будата е преподал и други учения, за хора със съвсем различен капацитет, за онези, които са били много по-готови и които са имали способност да разберат фундаменталния проблем в неговия по-чист вид – проблемът, свързан с възприятието, с изкривеното възприятие. И този друг раздел учения на Будата не набляга толкова на дисциплина, на спазване на някакъв много строг модел на поведение, а вместо това набляга на *медитацията*, на обръщането на съзнанието навътре, при което човек започва да търси отговорите вътре в себе си, вместо да се опитва да реши целия проблем, манипулирайки външния свят. Това е така наречената Махаяна или Голямата колесница на будизма – учения, които са много по-задълбочени.

Простичко можем да кажем, че това са учения за хора с изострена интелигентност и също така – с изострена интуиция. Тези учения също са запазени до ден-днешен, в най-различни форми. Например, много е известна Дзен традицията – японската Дзен традиция, или в Китай – нейният еквивалент и първоизточник Чан. Всъщност произходът й е от там. И това е част от Махаяна. Това е част от учения, които определено наблягат повече на медитацията. Знам, че ви говоря неща, които повечето от вас знаят, но просто няма начин да изпуснем това, трябва да сложим в контекст останалото.

Извън това, Будата е преподал и много езотерични учения за ученици с много изострено светоусещане, които не разчитат толкова на интелекта и на логиката, а разчитат изцяло и само на постигане на много дълбоки медитативни състояния. Това е така наречената Ваджраяна – диамантената колесница на будизма, която е почти изключително запазена само в Тибет, по ред причини. Ваджраяна присъства в една своя форма в Япония, но извън нея, основните Ваджраяна приемствености и учения, които са запазени до ден-днешен, са в Тибет. Това е и така наречената “будистка тантра”.

По какво тези учения се различават от останалите, нека ги наречем „обикновени“, учения на будизма? По това, че те работят с възприятието директно, по това, че те изцяло наблягат на личното преживяване в медитация и по това, че методите са толкова силни и толкова езотерични, че логиката и интелектът не са толкова съществена част от пътя. Работи се основно, и само, с медитативни преживявания. Естествено, поради естеството на един такъв път, тези учения са имали много ограничена аудитория по времето на Будата и през следващите векове в Индия и са били много пазени. Всъщност голяма част от тях продължават да са много пазени и до ден-днешен. Дават се на ученици, които са готови за тях, които са проверени и има, направо бих го нарекъл “параноя”, по отношение на запазването на чистотата на този най-специален клон на будистките учения. Определено, истинските пазители на тази традиция в момента са тибетските учители и се намираме в един много интересен период, в който не е ясно дали всичко това ще оцелее. Но все още го има, за щастие, и все още има чисти приемствености. Все още тези методи се преподават и могат да се практикуват.

Това всичкото беше едно най-най-възможно повърхностно изложение на това що е будизъм. Естествено, не засягам нищо в дълбочина. Но в крайна сметка будизмът, такъв, какъвто стига до нас в момента, е един набор от методи за разчупване на света – във всякакъв смисъл на думата.

История на будистката традиция

В исторически план, съвсем накратко, будизмът във всички тези форми, които обясних, съществува в Индия – или на мястото, което днес разпознаваме като Индия – някъде до около XII век. Това е повече от 1500 години, след като е живял Будата. Впоследствие там нахлуват маври, ислям и т.н., и в крайна сметка будизмът изчезва от Индия. Но междувременно, през периода VI – VIII век, ученията навлизат в Тибет. Впоследствие, по стечение на обстоятелствата, Тибет остава незасегнат от всички процеси, които се случват в Индия и затова сега може да седим и да си говорим за тези неща.

В Тибет будизмът навлиза на две вълни: първо, основно през VII и VIII век, навлизат тогава разпространените в Индия учения и медитационни цикли и практики. И след това, впоследствие, през XII и XIII век навлиза втора вълна учения и приемствености в Тибет. Затова в Тибет говорим за „Старата школа“ на будизма, която е това първо разпространение на будизма, най-старите индийски учения, които навлизат в Тибет, и за „Новите школи“, които са свързани с това второ разпространение на будизма и които се зараждат в XII и XIII век.

Старата школа на будизма е школата, към която лично аз принадлежа и по-принцип беше обявена като тема на лекцията – „Пътят на медитацията в Старата школа на тибетския будизъм“. И тъй като един обзор на различните тибетски традиции и на методите, които са запазени в тях, е много голямо нещо и определено нямаме никакво време да правим нещо подобно, ще се съсредоточа действително върху школата Нйингма, върху Старата школа, и ще се опитам някак си да разкажа какво представлява будистката практика в нашата школа и какви са тези учения и методи, които са запазени в Тибет от това първо разпространение на индийския будизъм в Тибет.

Тук искам да направя една вметка. Тази лекция, или каквото е, не е с цел да привличаме някакви хора към будизма, по никакъв начин. По-скоро идеята ни беше да предоставим някаква възможност за обмен на информация на хора, които вече се интересуват и знаят, че се интересуват от будизма. Освен това, моят основен учител Кябдже Трулшик Ринпоче си замина, почина преди един месец точно, и решихме да посветим това събитие на негово име. Някак си най-малкото, което можем да направим, е да си поговорим малко за будизма в негово име, защото той беше един от последните стари лами на тибетската традиция, от последните наистина велики учители от стария Тибет. Останаха още само двама-трима от неговото поколение. И беше човек, който прекара целия си живот в отшелничество и в медитация, и беше истински пример за това докъде може да доведе практикуването на будизма и на

Ваджраяна будизма. Та, просто исках да кажа, че целта по никакъв начин не е да привличаме последователи към нещо, само ще си говорим за будизъм.

Сега бих могъл да изложа будистките учения в практически план по един много традиционен начин, както един нормален будистки учител тибетец сигурно би го направил, но това е често едно много сухо изложение, което не върши кой знае каква работа. Затова е може би по-добре да ви разкажа, да се опитам да ви разкажа – аз не съм много добър по говоренето, но да ви разкажа какво представлява будистката практика в личен план. Какво се случва на човек, когато започне да се интересува от будизъм и в един момент реши, че това е нещо, с което иска да се занимава.

Ако става въпрос за тибетския будизъм, първото нещо, което трябва да се направи, е да намерим добър учител. Добър учител в контекста на будизма е нещо много специфично: това е някой, който, от една страна, има качества да обяснява нещата по разбираем за учениците си начин и, от друга страна, принадлежи на така наречената "автентична" приемственост, чиста приемственост. С други думи, това е някой, който е получил ученията от реални учители с истинско постижение, които от своя страна са получили учението от други такива учители и тази цялата нишка учители и ученици – ние я наричаме „приемственост" – може да се проследи назад във времето до самия Буда Шакямуни, или до друг буда, който е дал съответните учения. Това се разбира под "приемственост" в будизма и когато търсим учител, първото нещо, което би трябвало да гледаме, е дали този учител има нещо общо с някоя от запазените автентични приемствености в будизма. Казва се в тибетския будизъм, че това, което се предава от поколение на поколение – в крайна сметка от учител на ученик, – е нещо, което не е свързано с думи, е нещо, което е изцяло в сферата на преживяването, и ако тази приемственост е прекъсната, ако това не е стигнало до нас през поредица от истински учители, няма сила това, което получаваме. С други думи, колкото и да практикуваме, колкото и да медитираме или да изучаваме, няма да постигнем резултата от пътя.

Да кажем, че успяваме да намерим учител. Някой, който, от една страна, говори на нашия език по разбираем начин и, от друга, е част от такава истинска, запазена и жива приемственост. Това значи, че този човек е проверен от собствените си учители и че действително има някакво истинско медитативно преживяване. Какво става, когато установим връзка с такъв учител? Започваме да практикуваме, което на будистки жаргон всъщност означава, че ние започваме медитационна практика – ежедневна в повечето случаи – и в същото време започваме да изучаваме будистката традиция във философски план чрез писмени източници, които получаваме от учителите си. С течение на времето (все пак това е традиция, която е жива вече 2500 години) са изработени много стройни системи за напредване по този път. Понякога ги наричаме медитационни цикли. С други думи, един ученик, когато започне да практикува, започва да прави една поредица от практики, от медитации и всичко в целия път е много хубаво систематизирано. Всеки един етап от този път в будизма е свързан с конкретно постижение. С неща, които могат да бъдат проверени, могат да бъдат измерени, едва ли не, и всичко е структурирано така, че, когато един ученик направи определени практики, е ясно какви са признаците на постижение, какво трябва да се случи. И когато това нещо се случи, той съответно получава следващите практики и следващите практики, и следващите практики.

За какви медитации говорим в будизма и специално в тибетската традиция, и специално в старата школа на тибетския будизъм? Ако разглеждаме нещата систематично, първо един ученик започва с практики, които успокояват ума и създават едно състояние на съсредоточаване. Съсредоточаване, което от един момент нататък има силата да изключи напълно външния свят. Да доведе до състояние на пълна еднонасоченост на ума. Това са така наречените *шамата* практики. Шамата е думичката на санскрит, *шине* на тибетски. Има най-различни, хубаво е да се получат от учител. Но в крайна сметка, ако човек ги прави като хората достатъчно, се достига до способност, в която можем да задържим ума върху един обект, колкото искаме. Под "колкото искаме" разбирайте, че една сесия медитация може да продължи

една седмица, примерно. И това не е някакво изключително постижение – тези неща се случват, правят се, не са приказки.

След това, след като ученикът постигне такава стабилност, той вече може да прилага тази стабилност върху други задачи, да я използва за решаването на други задачи. Стабилността сама по себе си не е нещо кой знае колко безценно, но когато се използва за друг тип медитация, вече става изключително силно, много могъщо средство. И по систематичния път на будизма – сега подхождаме от "сутра" будизма лека-полека към Ваджраяна – след като постигнем такава еднонасоченост на ума, следващото нещо, което би правил един такъв ученик, е така наречената "медитация на прозрението", или *випашана*, при която тази еднонасоченост на ума се използва, за да се анализира същността на реалността, същността на възприятието. *[тук е важно да се отбележи, че онова, което се разбира под "випашана" в тибетската традиция, няма нищо общо с онова, което се нарича "випасана" в традицията на Гоенка]*. Има много специални ключови инструкции, които се дават на някой, който е стигнал до този момент, за това към какво точно да си насочи вниманието, когато притежава такава стабилност. И когато се правят тези практики, в крайна сметка се постига един начален етап на разчупване на дуалистичното възприятие. Един начален етап на разпадане на света и съответно – появяване и на други светове и т.н.

Вървейки по такъв систематичен път, след това стигаме до така наречената Ваджраяна или езотеричния будизъм, при който учителят може да ни запознае директно (има начини да се направи), учителят ни запознава директно с медитативно състояние, със състояние, в което има различно осъзнаване на реалността и същността на възприятието. Това е началната точка на Ваджраяна, това е моментът, в който един ученик действително навлиза в езотеричния път на будизма. Такова предаване на медитативно осъзнаване от учител на ученик е много специално нещо. Изискват се доста обстоятелства, за да може да се случи. Това са така наречените "Ваджраяна посвещения", за които може би сте чували, може би някои от вас са присъствали на такова нещо. Но в крайна сметка истинският смисъл е точно това – предаване на осъзнаване от учител на ученик.

Какво представлява *пътят* на Ваджраяна? Ученикът е получил някакво автентично преживяване – пътят на Ваджраяна е свързан със стабилизиране на това преживяване, така че то в един момент да се разгърне и да смени изцяло обикновения начин, по който ние възприемаме света. В крайна сметка, ако нещата се докарат докрай, чрез такава практика може да се постигне крайното осъзнаване, крайната цел в будисткия път – така нареченото "просветление", което представлява разбиране на механизма на възприятието. Осъзнаване на играта, осъзнаване на механизма на възприятието.

Какво представляват самите *практики* на Ваджраяна? Не можем да направим истински обзор на пътя на медитацията в будизма, без да поговорим малко за това как изглеждат самите неща, които човек прави, но в същото време не мога да говоря прекалено много, защото Ваджраяна по принцип се предава по определени правила и има неща, които няма как да направя в момента. Но най-просто казано, според разбирането на Ваджраяна, будите, или просветлените същества – съществата, които са достигнали до това крайно осъзнаване – са много, ужасно много. Цялата вселена е пълна с такива. И тъй като това са „същества", които са постигнали едно пълно разчупване на дуалистичното възприятие, те притежават на практика неограничена сила и на практика – неограничена способност да помогнат, ако един медитатор успее да установи връзка с тях. Ваджраяна разчита много на това. Ваджраяна методите до голяма степен се опират на това медитаторът – можем да го кажем много простичко – да установи контакт с някой буда и да успее да интегрира собственото си възприятие във възприятието на едно просветлено същество. Знам, че звучи много особено, но същността на практиките във Ваджраяна е това.

В крайна сметка, какво се получава? В крайна сметка разпознаваме същото нещо в самите себе си. В крайна сметка накрая на пътя разбираме, че това нещо, което сме го търсили там отвън, е абсолютно

същото нещо, което винаги е било с нас. Но като метод – тъй като ние изхождаме от една позиция, в която живеем в свят на страхотно разделение между себе си и всичко останало, – като метод това работи. Като метод работи, при това много добре работи.

В началото за един начинаещ тези Ваджраяна практики са свързани с „визуализации“ – така ги наричат, аз не харесвам много думичката, – с опит човек да се свърже с будите, с просветлени същества, с опит човек да започне да усеща сам себе си като такова просветлено същество. Но в крайна сметка за един наистина истински начинаещ в началото има много представяне на разни работи. Също така обаче това е и пътят на мантрите. По време на една такава практика ние работим и със звуци. Звуци, които носят енергията на специфичното състояние, което се опитваме да постигнем, или на специфичния буда, с когото се опитваме да се свържем. Или в най-истинския смисъл – на специфичното нещо, което се опитваме да разпознаем вътре в себе си. Това са така наречените “мантри”. Те са словосъчетания в повечето случаи, които нямат буквално значение, но имат вибрационен смисъл. Това е първото ниво Ваджраяна практика, така наречената *Махайога*, или в терминологията на новите школи – “бащините тантри” (етапа на развитие) на Ануттаратантра. Опитваме се да се свържем с просветлени същества, за да разпознаем техните качества и характеристики в себе си.

Това са практики, които, от една страна, са доста разпространени в момента – има доста книги, които излязоха на Запад – преводи на тибетски текстове, свързани с тези неща, и Ваджраяна посвещения се дават, знаете, от доста учители, но в същото време в истинската Ваджраяна, – което се опитах да обяснявам – това все още е път, който се пази много. Наистина се пази много. Има разлика между едно Ваджраяна посвещение, което се дава на една тълпа хора, които чрез него формално навлизат във Ваджраяна и стават тантрични практикуващи и т.н., и едно посвещение, което някой голям учител ще даде лично на ученика си. И разликата всъщност понякога е от небето до земята, за съжаление. Защото в първия случай, когато Ваджраяна се разпространява масово, много рядко може да говорим за истинско предаване на медитативно осъзнаване от учителя на ученика. Много рядко. Ученикът трябва да има страхотна кармична връзка с този учител, да стане нещо изключително по време на посвещението, за да може сред много хора, които получават посвещение, да се предаде истинско медитативно осъзнаване в най-разголения си смисъл. Нещо, с което този ученик действително да може да работи. Това нещо обаче се случва, когато Ваджраяна се дава по автентичния и истинския начин от учител на ученик в една съвсем интимна атмосфера. Та, опитах се да кажа, че въпреки че за Ваджраяна се знае и въпреки че за този раздел практики се знае доста в момента, не е хубаво да правите грешката да си мислите, че това, което е общодостъпна информация, е цялата информация и че изобщо е представително за истинското нещо. До някаква степен да, до някаква степен не – много са особени времената и тибетските учители правят нещо в момента, което никога не се е случвало в историята на будизма. От една страна, се опитват да предадат будизма нататък, на следващите поколения, от друга страна, се опитват много силно да не го направят. Но това е цяла друга тема.

Във Ваджраяна, освен този тип практики, в които ние боравим с просветлени енергии и се опитваме да се интегрираме с тях, има и следващи нива на практика. Следващите нива на практика са така наречените “енергийни системи”, или медитационни системи, които работят с финото тяло, или може би астралното тяло – макар че не съм сигурен хората какво точно разбират под това. С един фин аспект, енергиен аспект на съществуването. Това е така наречената *Ануйога* в Нйингма, в старата школа. В новите школи това съответства на някои практики от завършващия етап на Анутаратантра. Това вече са *много* тайни неща. Това са практики, при които ние не се опитваме да се свържем с просветлени същества и с просветлени енергии, а работим със собственото си тяло, с физическото си тяло. И чрез физическото си тяло влияем на умствените процеси. Не е много точно казано, но приблизително. Отвън погледнато приличат на упражнения, на много динамични упражнения. Но те имат за цел да раздвижат определени енергии и чрез раздвижването на тези енергии се постигат много дълбоки нива на съзнание, много дълбоки трансови състояния. Много голям късмет е някой да може да получи тези

учения от тибетските учители в момента. Това е нещо, което не се преподава на Запад по правило. Има някои учители, които са преподавали части от *Ануйога* на Запад, на малки групи ученици, но това вече не е нещо, което можете да намерите в някой дхарма център на Запад, да отидете и да получите *Ануйога*. Или да отидете при някой тибетски учител и го помолите за *Ануйога* - просто нямате представа как ще бъдете погледнати. Това не е нещо, което изобщо се дава, но го има. Опитвам се да правя обзор на целия път – да знаете, че такива неща има в будизма.

В новите школи към тази категория спадат известните "шест йоги на Наропа": йогата на топлината (*тумо*), йогата на илюзорното тяло, йогата на сънищата, йогата на ясната светлина, йогата на междинното състояние, йогата на пренасянето на съзнанието... Това са много специални такива практики, които са от същото ниво, за което говоря. Същите неща ги има и в старата школа, в Нйингма, въпреки че са структурирани по малко по-различен начин. Всички тези неща, цялата тази Ваджраяна, за която говоря в момента, се счита, че може да доведе до осъзнаване, до състояние на буда, до просветление в рамките на един-единствен човешки живот. За разлика от другите по-обикновени пътища на будизма, при които сроковете понякога са много, много дълги. Но всички тези неща, за които говоря в момента, са наистина много езотерични, много специални методи, с които може да се постигне осъзнаване за много кратко време. Тези енергийни практики имат силата да разчупят реалността – ако човек ги прави наистина много отдадено и много сериозно – в рамките на години. В рамките на пет, шест, седем години. Ако някой наистина се отдаде на това, може да постигне пълно осъзнаване. Може да постигне много способности, които се считат за невъзможни.

Това не е всичко обаче, във Ваджраяна има и още. Във Ваджраяна така, както е запазена в Тибет, са живи още така наречените приемствености на Дзогчен, или Великото съвършенство, в старата школа. И също тантричната Махамудра в новата школа – в Кагю школите и в Гелугпа до някаква степен, а и в Сакя. И когато говорим за Дзогчен, говорим за методи, с които може да се постигне осъзнаване за изключително кратко време и съответно за неща, които са дори още по-трудни за даване от това, за което говорих досега. Но съвсем накратко (вижте, за Дзогчен наистина не мога да говоря открито), на ниво Дзогчен ученикът получава от учителя си преживяването на напълно разголеното просветлено състояние. И методите на Дзогчен, оттам насетне, са само свързани с успокояване, със стабилизиране на това състояние. Звучи подобно на това, което казах за Махайога, но не е същото. В Махайога ние все още работим с един доста дуалистичен процес, в който ние се опитваме да се свържем с просветлени същества, опитваме се да се идентифицираме с тях, опитваме се да разпознаем техните качества в себе си. В Дзогчен не става въпрос *изобщо* за това. В Дзогчен учителят показва на ученика по най-прекия възможен разголен начин просветленото състояние, вътре в самия него. Това е така нареченото „директно въведение"– *ньотро* на тибетски. И след това практиките за стабилизиране на това състояние са много специални – нямат нищо общо с нищо друго, което има в будизма. Много са прости. Много са изчистени, мога да кажа, и в най-напредналата част от Дзогчен се говори за постижения от сорта на *джалу, джалу ченпо*. Превеждат го често като „тялото-дъга", при което физическото тяло на практикуващия се разтваря в светлина и изчезва. Това е постижение, което все още се случва. Последният такъв случай беше от миналата година. Има практикуващи, които успяват да го постигнат, и приемствеността са живи. Дори към правителството на Далай Лама в Дхарамсала има звено, което разследва, когато се чуе, че някой е постигнал тялото-дъга и ходят да правят разследване дали наистина се е случило. Но има съвсем съвсем скорошни случаи за това.

Та най-накратко обобщено – един час говоря – това представлява пътят на медитацията, погледнат отстрани, разбира се. Погледнат отвътре не е толкова романтично. Свързано е с много, много часове, месеци и години медитиране, не винаги приятно. Но погледнато отстрани изглежда така.

В будизма обикновено се върви по система. Учителят преценява коя медитационна система е подходяща за даден ученик и обикновено ученикът преминава през всички стъпки, през всички

различни практики, медитации, след всяка от които постига определено осъзнаване, което е свързано със знаци на постижение и си минава нататък и нататък. Да кажем, че обстоятелствата са много благоприятни – човекът, който практикува, разполага със свободно време и възможности и може да отдаде живота си на това. Ако учителят е ОК, ако връзката между двамата е добра, ако всичко е супер яко, може да се говори за реални, сериозни медитационни постижения в някакви срокове от десетина години. Зависи от това какви неща практикува ученикът. Естествено това е много така... много условно казано. Но не става въпрос за практикуване в продължение на 70 живота или два милиона живота, или три жизнени цикъла на вселената. Та, това е.

До каква степен са достъпни тези учения в момента? Все още са достъпни, все още има жива тибетска традиция, все още има живи тибетски учители, които са пазители на всички тези раздели и нива на практика. Много трудно ги дават на западняци, много трудно ги дават на не-тибетци, но и не е невъзможно. Ако някой иска да практикува будизъм и ако иска да върви по такъв път, най-сигурният начин е да се озове в Индия и Непал, да провери предварително кои са наистина много добрите учители, да отиде и да направи наистина просто каквото е необходимо, за да получи ученията и да ги практикува. Става, възможно е. Но не е лесно.

Извън това будизмът е много популярен. На Запад от няколко десетилетия вече тибетският будизъм е напълно известно явление. Много тибетски учители пътуват. Много тибетски учители и живеят на Запад – и в Европа и в Щатите. И някаква част от тях са действително пазители на всички тези нива будистки учения. Но през изминалите – вече колко станаха – пет десетилетия, западните практикуващи, които са получавали ученията в целия им спектър, се броят на пръсти. Много малко са. И причината до някаква степен е в западния манталитет, но до голяма степен е и в това, че тибетците си следват традицията и си я пазят. Сега, доколко си я пазят *за себе си,* вече е спорен въпрос, но в крайна сметка така се получава, погледнато от страни. Пазят си я повече за себе си.

Мен много би ми се искало да имаме възможност, ако някой има някакви въпроси, да направим нещо като разговор, защото моите сили за обобщаване на неща почти се изчерпаха и ако продължа да говоря, ще започна да навлизам в подробности и това ще е безкрайно говорене. Та, на базата на това (вече се диша малко трудно) има ли нещо, което някой би питал във връзка с тези неща? Каквото и да е то.

Въпроси и Отговори:

Къде в България, примерно, може да се започне?

Много се изкушавам да отговоря “никъде”. Добре... може би в тази връзка трябва да поговоря малко за това нашият център какъв е и по какъв начин функционираме, защото... тези въпроси са малко такива...

Ние имаме будистки център, в който в продължение на много години сме правили всичко възможно да не идват нови хора. Защо? Защото, когато се практикува в малка група, можем да каним учителите си в България и тези учители могат да имат пряка връзка с всеки един от групата. Под малка група разбирайте 5, 6, 7, 8, 9, 10 души. Напоследък сме се изхвърлили и бяхме стигнали до към 20 в един момент и беше много. Та доста години политиката ни, така да се каже, беше това. Много затворена група. Идваха тук на частни посещения наши учители, като никой не разбираше за това, че идват в България. Но имаше възможност да се предават ученията по много непосредствен и хубав, и истински начин. През последните няколко години, и особено през последната година, събитията в глобален мащаб... много бързо започна да се променя ситуацията с тибетския будизъм по принцип в света, не само в България. Преди една година щях да ти кажа директно да ходиш да си търсиш учители в Индия. В

момента пак бих ти го казал – ако имаш възможност ходи. Но става все по-трудно и все по-трудно. Така че не бих казал, че нашият център ще се отвори и ще приеме тълпи начинаещи будисти, но може би бихме се опитали да помогнем в момента, ако някой наистина има много искрено желание да практикува.

Към днешна дата в България присъстват всички нива будистки учения. В крайна сметка зависи от учениците докъде биха могли да стигнат и какво биха могли да получат. Така че ако си сериозен, поддържай връзка, пиши през форума, през сайта – няма проблем. Но в никакъв случай не сме си поставили за цел да правим каквато и да било организация от дори среден мащаб.

В същото време в сайта ни има списък, във форума ни има списък на добри учители, които пътуват на Запад. Ако някой иска да практикува много сериозно при тибетски учители, по-добре е да отиде във Франция. Франция е нещо като столицата на будизма в Европа и във Франция има изключителни тибетски учители – Джигме Кхйенце Ринпоче, Тулку Пема Уангял Ринпоче, те са от нашата традиция, от Нйингма. Ако искате да практикувате Кагю, тулкуто на Калу Ринпоче също е там – това е Шангпа Кагю, не е Марпа Кагю, но е Кагю. В Англия има тибетски учители. В Щатите са най-много, но там вече всички си затвориха центровете за външни хора, вече се капсуловаха и много трудно се учи. Примерно, от нашата школа в Щатите е Додрупчен Ринпоче. Ако на някой изобщо му вършат работа такива имена, важно е да се знаят. Додрупчен Ринпоче е много голям учител. Той живее в Индия, но често ходи в Щатите. Тулку Тхондуп също е добър учител. Тхинлей Норбу, бащата на Дзонгсар Кхйенце Ринпоче. Дзонсар Кхйенце Ринпоче беше тук миналата година, имаше публична лекция в София. Който е дошъл, го е видял. Баща му е един от най-големите живи учители. Живее в Щатите. При него също можете да ходите да получавате учения, ако ви приеме. Но повечето такива, от този калибър, учители затвориха центровете си изцяло за външни хора. Та, това е. Някой друг нещо за питане?

Аз искам да питам: Има нещо, което каза, и на мен ми изглежда парадоксално, като противоречие. Значи в началото Буда дава едни учения за изключително земни хора, с една, втора, трета стъпка и т.н., които обаче в последствие се превръщат в учение за монаси...

Не, те са си учения за монаси от самото начало. В смисъл, монаси... Монашеството, така, както го виждаме в момента в будизма, не е това монашество, което е било по времето на Буда Шакямуни. Но той самият е бил просяк, скитник. Голяма част от тези, които са искали да учат при него, са възприемали този начин на живот и монашеската традиция тръгва фактически оттам. И в момента, примерно, за да си монах в тибетската традиция особено, това е свързано със страшно много обети. Те са много, много. 256 обета, според една от системите, са за мъжете монаси. Това всичкото са правила за поведение, които обхващат всяка една сфера на живота ти – когато си в стая с много хора, как седиш, как ходиш, как гледаш и т.н. Тези неща обаче са допълнителни. Голяма част от тези обети, изобщо цялата монашеска дисциплина, цялата Виная, такава, каквато я познаваме в момента, е нещо, което не е съществувало в този си вид по времето на Будата. По времето на Будата, в началото не е имало абсолютно никакви правила за неговите ученици. Всички правила, които той дава, които са в основата на съвременните обети, са свързани с инциденти с негови ученици. Някой прави някаква глупост и Будата казва: „Сега, ако сте мои ученици, моля ви, недейте това нещо да го правите оттук нататък.“ И така се натрупват, натрупват... и, между другото, има нещо интересно. Буда Шакямуни, преди да умре, казва на учениците си да изоставят всички второстепенни натрупани обети, които той е дал през живота си. Всички второстепенни правила. И те правят един събор, на който не успяват да стигнат до съгласие за това кои са второстепенни и кои са първостепенни, и запазват всичко :). Така че да, това е. Не знам дали ти отговорих на въпроса...

По принцип, в дуалистичното възприятие ние правим разлика между будното състояние сега и съня си. А по принцип, то между двете състояния въобще има ли разлика? Реално ние правим такава,

обаче според мен, така или иначе, може да те заболи и наяве, достатъчно силно...

А може и да те заболи и насън.

Да, в смисъл е абсолютно съизмеримо и еднакво увреждащо.

Абсолютно. По никакъв начин не можем да докажем, че в момента не сънуваме. Това е факт. Може след малко да се събудим. Във Ваджраяна, сред тези енергийни практики, за които говорихме, има и така наречените "йоги на съня". Има и "йогите на илюзорното тяло", което е друг раздел практики. И чрез едното, и чрез другото – те са много хитри методи, много специални методи – може да се постигне пълно премахване на границата между сън и реалност. В практически план как изглежда това? Първо човек придобива контрол върху сънищата си – има и много такива западни системи в момента, това не е нещо, над което будизмът държи монопол. Първо, човек придобива контрол върху сънищата си. Започва да сънува осъзнато, да знае, че сънува. Започва да действа в сънищата си, да прави неща по определени начини. След което започва да прехвърля постиженията си от сънуването в ежедневието, в реалния живот. И в крайна сметка може да се постигне пълно разчупване на света, пълно разчупване на възприятието. Защото в сънищата си, когато ги овладеем, можем да правим много неща. Много лесно можем да летим, да правим един куп интересни и хубави неща. Но има един промеждутък от време, в който си мислим, че сме будни, и в който си мислим, че тялото ни е много ограничаващо. Така че, да, възможно е, възможно е. С подходящите методи всичко е възможно.

Има ли някакъв риск от изпадане в крайни разбирания?

Естествено. Има истински будизъм и фалшив будизъм. Истинският будизъм е някъде там, фалшивият будизъм е това, което ние практикуваме :)) В общия случай, обикновено точно така седят нещата. Ние сме в едно супер крайно състояние, по принцип. Когато започнем да практикуваме будизъм, естествено че прехвърляме всички тези навици върху практиката си. И в крайна сметка не е много ясно практикуваме ли будизъм, или практикуваме някаква собствена своя идея за будизъм. Тук, между другото, се намесва учителят. Истинската нужда от учител е точно свързана с това. Защото учителят, като част от приемственост на същества, които всичките са стигнали до едно и също осъзнаване и са си го проверявали взаимно в хода на времето, може да ни предпази от залитане в крайни възгледи. Но по принцип залитането в крайни възгледи е почти неизбежно. Човек трябва да има изключително развит усет, изключително развита интуиция, за да може да се предпази сам от това и пак е съмнителна работа. Учителят е този, който помага.

Как будизмът се превръща в основна религия на Китай и Япония?

Будизмът не е основна религия на Япония, нито на Китай.

А какво се счита за религия в Япония и Китай?

О, Япония е много омешана работа – то е шинтоизъм... Със сигурност има някой тук, който знае повече за Япония от мен. Но будизмът в Япония съществува в две основни форми: „Чиста земя", една школа, която е гранична Ваджраяна школа (има нещо като външна Ваджраяна при тях) и Дзен, който почти е изчезнал от Япония. Той е много по-популярен на Запад, отколкото в самата Япония. Честно казано, не съм ходил в Япония. Общувал съм много с хора, които са живели в Япония, включително с будисти. Не съм чувал някакви много възторжени отзиви за ситуацията там. По-скоро в момента... то е като навсякъде, де. Но по-скоро е много омешано. В никакъв случай будизмът не е основно нещо в Япония. А в Китай е... комунизъм. Основната религия е комунизъм :). Но там има, да. Там има, Чан будизмът си е запазен до някаква степен, въпреки че не е много разпространено учение. Даоизмът – до някаква

степен. Те си имат и много свои си китайски неща. Ако се търси чист будизъм, будизъм, който е наистина основно нещо в някоя държава, това са Шри Ланка, Бирма, Тайланд. До някаква степен – Виетнам. Това е Теравада будизмът, там е много силен. Там почти няма друго. И Тибет, естествено. Тибетският будизъм – в Тибет също няма друго, никога не е имало друго. Имало е малко ислям, но почти не.

Да попитам, защо е станало така, че Ваджраяна се е запазила само в Тибет и в Япония? Какво се е случило?

Начинът, по който навлиза Ваджраяна в Тибет, е много интересен. През V-VI век има един тибетски крал, Сонгцен Гампо, който има някакво желание да практикува будизъм, има някакво леко навлизане на будизма от Индия през VI век, V-VI век. Но истинското нещо се случва през VIII век, по времето на царуването на Трисонг Деуцен, тибетски крал. По онова време Тибет е бил доста голяма военна империя, между другото. И този човек прави нещо уникално. Той решава, че ще направи държавата си будистка и кани най-големите индийски учители лично да дойдат в Тибет и да обучат преводачи, и фактически да пренесат будистката традиция в Тибет. Това не е нещо, което се е случило спонтанно. Съвсем целенасочен план от страна на държавен глава с огромна власт. И той, в крайна сметка, успява да го направи това нещо, което е уникално. Той кани най-големите индийски учители на времето си: Гуру Ринпоче (Падмасамбхава), ето това е Гуру Ринпоче, Вималамитра и доста други, всъщност... Шантаракшита. Те обучават преводачи, изобщо цялото нещо го правят. И те пренасят, между другото, най-езотеричните учения на будизма в Тибет. Защо няма Ваджраяна на други места? През този период, през VIII век, Ваджраяна в Индия все още е била изключително тайно учение. Учение, което се е практикувало в много, много ограничени кръгове. И това нещо, така, както е тайно, тайно успява да отиде в Тибет. Но след това, с течение на времето, в Индия маврите и ислямските армии правят будизма на нищо. Не остава никакъв будизъм в Индия. Предполагам, че просто не е имало възможност тези учения да отидат някъде другаде. Има някакви данни, че в Шри Ланка е имало Ваджраяна в най-ранния период, но не е оцеляла. Но другият момент е, че това са много специфични учения, които не са масови, изобщо не са масови. И тибетците някак си успяват да го съхранят това нещо, успяват дори да го развият до голяма степен. Но въпреки това, това не са масови учения и дори Ваджраяна, в най-езотеричния си план, никога не е било масово нещо в Тибет. Ето, примерно, ние тук си говорим за Дзогчен, говорим си за Махамудра, за енергийните йоги. Средностатистическият тибетец няма никакъв достъп до тези неща. Не си мисли, че цял Тибет е бил от йогини, които са практикували и са хвърчали във въздуха. Изобщо не е така. И в самия Тибет това са учения, които са запазени за елита. Винаги е било така. И до ден-днешен е така, въпреки че са в изгнание и се чудят как да оцелеят.

А какво е имало преди будизма в Тибет?

Преди будизма в Тибет? Счита се, че е имало Бон – шаманска традиция. Това е много далечен период. Период, за който няма много запазени хроники. Тибетската писменост е относително късно нещо и повечето са спекулации, но се счита, че е имало шаманизъм, много див шаманизъм в Тибет. Така наречената Бон традиция, която в шаманския си вид не е оцеляла до ден-днешен изобщо, но съществува един така наречен "Бял Бон", който практически е будизъм. Успяват да асимилират будизма до голяма степен. Предполагам, това им е бил единственият шанс за оцеляване. Но истинската шаманска традиция я няма в момента в Тибет. Има я в Непал, между другото, все още.

Не знам дали в Сибир я няма също...

А, в Сибир я има. Абсолютно, да. Там, между другото, има много обмен между тези територии. Монголия и... то цялото е било. Много са скитали, да.

Имам един двустепенен въпрос. Първото е: Според будисткия възглед имало ли е, има ли, ще има ли

някакви други пътища извън будизма, извън миналите, настоящите и бъдещите буди, които ще водят до такава реализация?

О, да. Има и в момента. Разбира се, разбира се. За Земята ли говорим? (смях)

Първо, да кажем, за Земята.

Честно казано, ще ви прозвуча малко странно, но за мен много често начинът, по който се използва думичката "будизъм", е малко като мръсна думичка. Будизмът в истинския си смисъл е просто методи за постигане на осъзнаване. Нищо повече. Това, тези методи дали са методите, които са в исторически план свързани с Буда Шакямуни, или с това, което го има в Тибет, или с нещо друго, това няма истинско значение. Всъщност, между другото, в будизма съществуват много методи, които не идват от Буда Шакямуни. Примерно, Дзогчен ученията – те идват от съвсем друг буда, от буда Самантабхадра. Това няма нищо общо с Буда Шакямуни.

Добре, благодаря! Втората част на въпроса е: Всяко същество, което достигне такава степен на осъзнаване, гарантирано ли е, че ще изпитва мъдрост и съчувствие към други същества или, може би, това не е показателно?

Друг е начинът, по който ние ги разбираме. Значи, само да обясня: по принцип се казва, че просветленото състояние е състояние, в което има абсолютно разгръщане на мъдрост и състрадание, или на мъдрост и съчувствие. Но... не можем да говорим за едно недуалистично състояние като състояние, в което има съчувствие. По начина, по който обикновено разбираме тази дума. По-скоро става въпрос за едно напълно отворено състояние, което по силата на пълната си отвореност може да служи за опора. Това е най-истинският начин, по който мога да го кажа. Може да служи за опора. Ако едно, условно казано, заблудено същество, или обикновено същество, успее да се свърже с енергията на даден буда или с просветлената енергия, или както там го наречем, да, това същество ще получи много полза за себе си. В смисъл, по този начин то ще си помогне. Но това не е действие от страна на даден буда, това е действие от страна на съществото. Разбираш ли? Малко е... знам, че отговорът ми е сложен... В този смисъл, да, всяко едно същество, което е постигнало осъзнаване, е на разположение. С всяко едно такова същество може да се установи контакт и този контакт, от гледна точка на този, който го установява, ще бъде много полезен. Но не можем да кажем, че един буда разсъждава и има състрадание и прави нещо от своя страна – той просто е на разположение. Дори и това не е точно казано. Съжалявам, не зная дали ти отговарям на въпроса.

Аз искам да попитам дали е възможно един учител да напътства ученика си, без да има физическо присъствие?

Безопасният отговор в будизма е „не". Защо? Защото, ако ученикът има нужда от напътствие, това означава, че в този ученик има известна доза объркване. Ако в него има известна доза объркване, той няма как да е сигурен в това, което се случва. С други думи, не е съвсем ясно какво точно се случва. В будизма учителят е нещото, което седи там, за да ни удари шамар в момента, в който ние се самозабравим. А ние се самозабравяме постоянно. Ние имаме нужда от учител, *точно защото* сме се самозабравили. И ако махнем физическия шамар и оставим един астрален шамар на негово място, нещата стават много хлъзгави, *много* хлъзгави. Не е ясно до каква степен ние нагаждаме нещата, според това, което ни харесва. Красивото в работата с учителя в будизма е точно това, че няма накъде да мърдаме. Естествено, трябва да си проверяваме учителите. Естествено, всичко трябва да е ОК. Но да кажем, всичко е ОК, тогава наистина няма как да мърдаме. Просто човек дава, ангажира се с пътя, и оттам нататък много бързо започва да му се иска да не е започвал... но все пак, ако има необходимата дисциплина, с помощта на учителя нещата стават.

Иначе, да разширим малко въпроса – защото ми е интересен – има ли възможност за безконтактно общуване с учител? Разбира се, разбира се. Естествено. Има ли възможност за това човек да се свърже с просветлени същества? Естествено. Иначе целият този будистки път нямаше да го има и нямаше да работи. Проблемът е в нас. Проблемът е в това, че нямаме достатъчно дисциплина обикновено и че дори да постигнем някакви състояния, в които такова общуване е възможно, нашият концептуален ум седи и дебне и ще се намеси във всеки един момент, в който нещата започнат да не му изнасят.

Няколко думи за Риме движението?

Риме? Какво точно?

Кой е основателят?

Основателят на Риме? Добре, съвсем накратко, защото е много голяма тема. Движението Риме е едно несектантско движение в Тибет, в тибетския будизъм, което възниква през XVIII век, значи. В Тибет будизмът навлиза на различни етапи и в Тибет навлизат различни будистки приемствености. С други думи, от Индия навлизат различни методи, които идват от различни учители. И на базата на това в Тибет, в хода на времето, в началото се оформят осем различни школи, които, малко по малко, стават на четири основни школи, които всичките са свързани с различни индийски учители и всичките пазят различни методи. Говорим само за Ваджраяна – всички тези школи в Тибет са Ваджраяна школи. В хода на вековете, естествено, всеки си харесва своето, всеки е убеден, че неговото е най-прекрасно и най-работещо... Във всичките тези школи се появяват изключителни учители и към края на XVII век вече има една много сектантска атмосфера в Тибет, в която няма почти никакво взаимодействие между различните тибетски школи, въпреки че те сами по себе си пазят чисти приемствености. И работата става доста нетърпима – дори една от школите прави нещо като религиозна война в Тибет, специално срещу старата школа, срещу школата Нйингма. И като реакция на това през XVIII век трима учители: Джамянг Кхйенце Уангпо (това е първото Кхйенце въплъщение); Чоджур Дечен Лингпа и Джамгон Конгтрул Лодро Тхайе (и тримата – много големи учители за времето си, всеки един от тях свързан с една от трите стари школи в Тибет: Джамянг Кхйенце Уангпо до голяма степен е Сакя, Джамгон Конгтрул е Кагю, а Чоджур Дечен Лингпа е Нйингма) обединяват усилията си и правят нещо уникално. За да разчупят тази сектантска атмосфера в Тибет те решават всеки да получи от собствената си традиция всички учения, които са запазени, които са живи, и да си ги предадат след това един на друг. Това е Риме. Оттам тръгва Риме – много хубаво нещо. От тях като, дефакто, глави на традициите си. Защото, примерно, Дечен Лингпа в Нйингма е бил един от най-най-уважаваните учители, Джамянг Кхйенце Уангпо пък е уважаван от всички будистки школи в Тибет по свое време, а Джамгон Конгтрул е много голямо Кагю въплъщение. И те, използвайки авторитета си и предавайки си взаимно ученията помежду си, фактически показват, че всички традиции, запазени в Тибет, са автентични. И оттам тръгва това движение в Тибет за разчупване на границите между традициите и има учители, които го следват и до ден-днешен, които се опитват да преподават в този дух, да получават учения от различни традиции...

Но в името на истината, от това, което съм наблюдавал през моето занимаване с будизъм, не бих казал, че Риме е съвременният тибетски будизъм – в никакъв случай. Нещо много хубаво, случва се през XVIII век, разчупило е много неща, но да кажем, че в момента няма... хайде, няма да го кажем сектантство, но да кажем, че няма... сектантство между четирите тибетски школи, не е вярно. Наистина не е вярно. Има учители, които се знае, че са Риме учители. Има учители, които си държат на своята школа, преподават само своята школа, направо обезкуражават по много ожесточен начин учениците си да получават учения от други учители. Но всичко това е особено, защото човек трябва да го знае в тибетския му контекст, защото това, че има различни школи и това, че те не се харесват помежду си, в будизма не означава, че едната школа не е наред. Напротив, те си имат собствените си приемствености, голяма част от

Ваджраяна е свързана именно със запазването на приемствеността точно такава, каквато сме я получили, без да намесваме нищо външно. Така че, до някаква степен, това си е Ваджраяна по принцип. Това да си пазим приемствеността – не, че другата е лоша, – но нашата си е нашата.

Иво, силно развитото его счита ли се за проблем, или е от полза?

Добре, благодаря ти за въпроса. Този въпрос е свързан с една кореспонденция, която имахме през форума. Нещо, за което е хубаво само да обърна внимание. Будизмът много говори срещу егото. Егото е лошо, трябва да го набием, да го унищожим и тогава постигаме просветление. Това е обикновеното разбиране за будизма. Само че в будизма под его се разбира нещо доста различно от това, което ние сме свикнали да разбираме под его. И когато човек ги чуе тези неща, си казва: „Сега трябва да се смачкам, трябва нищо да не остане от мен и когато нищо не остане от мен, аз постигам просветление.“ Много, много, много хора правят грешката да поемат по този път и за съжаление много „учители“ се възползват от това и в крайна сметка, естествено, става само лошо и за едните, и за другите. Егото в будизма е нещо различно от личната сила, или личното достойнство. Егото е дуалистичното възприятие. Егото е разделението на субект и обект. Егото е изкривената работа. Личната сила, достойнството е нещо, без което никаква духовна практика не е възможна, защото, когато човек няма сила, той няма сила в нищо – в никое от нещата, които прави. И да седне да медитира, също ще е без сила. Цялото нещо е тотално обречено. Така че по този повод си разменихме някои лични съобщения във форума ни... и неговият въпрос е много интересен.

Силното его необходимо ли е за успешна будистка практика? Зависи как разбираме егото, но ако под силно его разбираме силна личност, да, категорично! Това човек да е стъпил здраво на краката си, това да има самодисциплина, това има чувство за достойнство – без това е невъзможно да се практикува. То, нищо не може да се направи без това, изобщо няма смисъл да говорим за практикуване. Така че в този смисъл – да, в този смисъл егото е много необходимо. Дори ако се вгледате в... има едни много интересни истории на осемдесет и четиримата сидхи на Индия. Има едни легендарни осемдесет и четирима големи индийски учители, в ранния период, които са нещо като... от тях тръгват почти всички съвременни Ваджраяна приемствености, от тези индийски адепти. И ако прочетете историята на осемдесет и четиримата сидхи, ще видите, че всичките са били изключително диви личности преди да започнат да практикуват. Има сума ти убийци сред тях, тотални разбойници. Един от тях беше избил колосално количество хора през живота си. Силни, силни, много силни личности, които в един момент се срещат с подходящия учител, получават истинските инструкции, които са били очевидно за тях, и цялата тази сила я вкарват в практиката си и постигат уникални постижения. Така че това е много важно, много важно. Защото аз съм се нагледал на хора, западняци основно, които се опитват някак си да се предадат на тибетските си учители по един крайно наивен начин, просто махайки цялата сила от себе си. Често, ако отидете в западни дхарма центрове, ще видите групи, съставени изцяло от хора, които се мъчат да се превърнат в тибетци. Сега, ако учителят е на наистина много високо ниво, той няма да позволи това, но много са малко учителите, които са на сериозно високо ниво в момента. И повечето учители, които са популярните учители в момента, особено, така... много добре се чувстват от всичко това. Недейте да имате идеалистична представа по отношение на тибетския будизъм и на тибетските учители, и на това, което се случва на Запад в този план – в никакъв случай. Има една шепа уникални учители, които, почти всички, не приемат лесно ученици и са в затворени групи. Има и масови учители, някои от тях правят много пари, ама много пари – и всичко се свежда до това. Няма да цитирам имена, но мога.

В такъв случай, как се проверява един учител – споменахте преди малко?

Имаме интернет, което е голямо зло, но в същото време е полезно средство. Имаме достъп до историите на дхарма приемствеността. Най-хубаво е, ако човек подходи в началото много прагматично към въпроса и провери от действащите учители, учителите, с които той може да установи връзка – кои са

членове на наистина уникални приемствености? Да се проверят техните учители и техните учители. Кои са приемствеността, в които е имало наистина уникални учители? Това е едно указание. Ако този учител, който проверяваме, е член на такава чиста приемственост, ако неговите учители са много големи учители и ако поведението му – поне до степен, която ние можем да видим – е в съответствие с будизма, тогава може би има някакъв смисъл да му обърнем внимание, поне да го проверим.

Иначе истинската проверка, като оставим всички тези формални квалификации настрана, представлява това дали ние имаме силна връзка с този човек, дали той говори на нашия език. И нещата не са много черно-бели. Ние имаме кармични връзки с най-различни същества. Много е вероятно да попаднем на не най-добрия учител, особено ако нямаме дисциплина, особено ако учителят... някак си така провокира някои наши слаби страни и ние не го забележим това. Но за един напълно начинаещ, за един човек, който е извън будизма, няма истинска, много хубава рецепта. Просто всички тези неща на куп – проверявате приемствеността, слушате учителя, слушате това, което той говори, дали има смисъл за вас, дали той е с вашия темперамент и т.н., и т.н. В един момент можете да решите да започнете да учите при този учител и може да се окаже на даден етап, че ще си сменяте учителя – това е положението. Случвало се е на много хора и на мен, включително, в ранния етап на практикуването ми. Не винаги може да се избегне, защото човек трябва да научи малко повече за будизма и трябва да започне да практикува, трябва да види как работят нещата и чак тогава понякога започват да излизат наяве евентуално проблеми с учителя или проблеми с приемствеността, с която се е захванал. Личен път е, просто няма готова рецепта.

Това значи ли, че трябва да изпитва известна доза съмнение и това не пречи ли?

Пречи много от един момент нататък, но в началото е абсолютно задължително. Абсолютно задължително, иначе не можем да говорим за проверка. Всъщност, ако говорим за Ваджраяна, във Ваджраяна тантрите се казва, че един ученик трябва да проверява учителя си в рамките на дванадесет години. Същото е от страна на учителя към ученика. Стилът на Ваджраяна е да не се подхожда леко към установяването на взаимоотношения учител-ученик. Човек да подхожда много внимателно, много отдалеч и в началото определено съмнението е нещо много хубаво.

Критичното... не знам "съмнение" само по себе си, нали, доколко е ценно, но критичното отношение, проверката, проверката, постоянната проверка. Може би като указание най-простото нещо – ако някой прави едно, а говори друго, това не е нашият учител, във всеки случай не е добър учител. Ако някой говори същото нещо, което прави, и това, което говори, е в съответствие с основните будистки учения и ако той знае, и ако е член на хубава приемственост, и ако в същото време ни допада като човек и във взаимоотношенията си с него виждаме, че той вижда в нас – вижда от какво действително имаме нужда, тогава това е добър учител.

Още нещо в тази връзка. За да имаме такива взаимоотношения с учител и за да общуваме с него, това се случва след приемане на убежище или...

О, не. Приемането на убежище не те обвързва по никакъв начин с този, който ти дава убежище. Обетът на убежището е Хинаяна обет и това е просто за тебе самия установяване на връзка с будистката приемственост, нищо повече. Всеки може да ти даде убежище, този човек не ти става учител, когато ти даде убежище. Аз почти изцяло говоря за Ваджраяна. Иначе на ниво Сутра будизъм, човек може да обикаля хиляда учители, да си преценява кой говори хубавите неща, кой как изглежда и т.н. Убежището – не. Получаването на *Ваджраяна посвещение*. Получаването на Ваджраяна посвещение е грешката, която е хубаво да не се прави, когато учителят не е проверен. Въпреки че голямата част от Ваджраяна посвещенията, които се дават в момента, са наистина много формални, няма какво да се лъжем, те са си тотално формални. Въпреки това, учителят може да е част от автентична приемственост, но да не е

нашият учител, разбираш ли? И когато ние отидем и получим Ваджраяна връзка с него, тогава вече нещата са малко по-сериозни. И е хубаво между другото... съветът ми към всички ви е: внимавайте с Ваджраяна посвещенията, много внимавайте! Това не са неща, в които е хубаво да се участва леко. Много е по-добре да не получите някое Ваджраяна посвещение, отколкото да получите посвещение от някой, с когото са свързани някакви проблеми, за които вие не знаете. Ако има нарушени някъде *самаи*, ако има някъде някакви такива работи, много трудно е след това, наистина човек може да се прецака така.

Защо, това с кармата ли е свързано? По какъв начин това ни прецаква?

Свързано е с това, че по време на едно Ваджраяна посвещение се установява много специална връзка между този, който го дава, и този, който го получава. И тази връзка не е само на обикновено ниво, тази връзка е на най-различни нива. И по принцип, когато се дава Ваджраяна посвещение, ние като ученици, които го получаваме, поемаме ангажимент за чист възглед по отношение на учителя. Поемаме ангажимент ние този учител да го разглеждаме като буда, да го разглеждаме като истински учител. Ако в последствие – това е ангажимент от наша страна по време на самото посвещение, няма Ваджраяна посвещение без това нещо да присъства, – ако в последствие установим, че с този учител има някакъв проблем, ще ни е много трудно.

Например?

Ами например може да се окаже, че този учител е въвлечен в някакви скандали, може да се окаже, че всъщност работата не е много чиста и т.н., най-различни проблеми. По-добре да не навлизам в подробности, защото мога много примери да ви дам. Много внимавайте с Ваджраяна, това е. Ако искате истинска Ваджраяна, която да работи, която да е супер чиста, при която да получите посвещението и по време на това посвещение да получите осъзнаването, което е свързано с него, след това да медитирате два месеца и за тия два месеца да постигнете уникални медитативни постижения, това всичкото е абсолютно възможно, тотално възможно, но е възможно, само когато учителят е точният учител и ученикът е чист, и цялата работа е станала "като хората".

Това е за Ваджраяна, а важи ли и със същата сила и степен за Дзогчен?

Да. Дзогчен е Ваджраяна. Най-специална е ситуацията с учителите в Дзогчен. В тантричната Ваджраяна човек може примерно да отиде да получи някое посвещение от някой всепризнат, много голям, добър учител, който да не е неговият личен учител, но всичко друго да е ОК. Ето, примерно, ако отидете да получите посвещение от Н. Св. Далай Лама – много добър учител, много голям учител, едва ли ще ви стане личен учител, но е ОК. Но по отношение на Дзогчен нещата не седят така. При Дзогчен е супер-личен изборът на учителя. Не са много учителите, които преподават открито Дзогчен в момента, но там нещата просто са много лични, там наистина всичко трябва да е абсолютно съвършено. Защото ние за никакъв Дзогчен не можем да говорим иначе. Трябва да стане това предаване – то изисква съвършени обстоятелства. Така че, да, важи. Цялата обща Ваджраяна *самая* важи за Дзогчен. Но ако примерно се зачетеш – хубаво е да го направиш след като получиш някаква връзка с Дзогчен, може да си получил, не знам – Джамгон Конгтрул в неговата енциклопедия (дори е преведена на английски) има едно изложение на *самаите* в различните раздели будистки учения. Има я общата Ваджраяна *самая*, специфичната Ваджраяна *самая*, има я и *самаята* на Дзогчен – ангажиментите, които са свързани с практикуване на Дзогчен. И е хубаво човек да има някакво понятие за какво става дума. Връзката между учител и ученик на ниво Дзогчен е нещо, което просто ако разрушите, разрушавате цялата си възможност да постигнете нещо. Затова много леко, много внимателно.

Какво значи да е чист ученик? Какво се очаква от него да прави или да не прави?

Да се къпе често (смях).
Да има дисциплина. Да има лична дисциплина. Ако има лична дисциплина, всичко е преодолимо. Дори да има много тежки навици и да има много големи затруднения. Ако този ученик има дисциплина и успява да поддържа връзката си с учителя, по силата на тази дисциплина тогава няма никакъв проблем. Ако няма дисциплина, ученикът не е чист. Но то винаги е една такава игра между единия и другия – никой сериозен учител няма да позволи около него да се задържи ученик, в когото има лицемерие. По един или друг начин ще им се разделят пътищата. Това е.

Какво се разбира под дисциплина? Нещо конкретно?

Честност. Вътрешна честност. Човек да си дава сметка за състоянията. Просто истинска вътрешна честност. Може да не можем да се справим с нещо, но това не значи, че трябва да се правим, че то не съществува. Не значи, че трябва да го крием от самите себе си. Може да сме пълни с недостатъци – ние сме пълни с всякакви глупости. Но ако имаме едно здраво ниво на честност, да знаем, да можем да си го признаем, дори и някак си ние, ако успеем да избягаме, ако някой ни го посочи, да си кажем „да“, ОК. Отвътре. Това наричаме дисциплина. Това е основно качество за практикуване на какъвто и да било духовен път. Защото имайте предвид, че когато започвате да практикувате, започват да излизат най-големите боклуци. То това е същността на цялата практика, някак си неизменна част е. Ако човек започне да практикува сериозно – да медитира примерно сериозно под ръководството на добър учител, – всички глупости, които имаме в себе си, които не сме и подозирали, че изобщо съществуват, започват да излизат. То са емоции, то са състояния, депресии, мании, цялото това нещо започва да се освобождава и започва да излиза. И в този момент, ако нямаме честност, ние започваме да обвиняваме пътя, започваме да обвиняваме учителя, започваме да обвиняваме всякакви неща, които можем да измислим и нямаме истинска смелост да се обърнем навътре и да си кажем „Това нещо, което в мен се появява, са мои недостатъци. Това е нещо, което е свързано с **мен**, това не е свързано с никой друг.“ Това сякаш е разликата между формалната будистка практика и истинската будистка практика. При формалната будистка практика ние сме винаги обърнати по някакъв начин навън. Винаги нещото, което не е наред в медитацията ни, е свързано с обстоятелствата, е свързано с това, че не получаваме точните инструкции, е свързано с... през цялото време можем да си ги измисляме такива всякакви. Но истинският медитатор, добрият медитатор си сяда на задника, с извинение, и каквото и да се случва, започва да го решава вътре в себе си. Не го решава отвън. Рядко срещано е, рядко срещано е. Много хора практикуват формално будизъм и много рядко се вижда някой, който действително идва при будизма, за да може да открие *себе си*. Обикновено хората идват при будизма, за да открият будизма. И това и откриват – някакъв будизъм. Много красив, романтичен и специален и пълен с езотерични техники.

Споменахте, че излизат наяве емоции и мании. В такъв случай какво е отношението на будизма към реализацията в професии?

Будизмът няма отношение към професиите. Будизмът е път за лично осъзнаване. Ако някой може, да го прави в контекста на преследване на конкретна кариера. Нали това ти е въпросът?

Да.

Разбира се, няма абсолютно никакъв проблем. Не е, че, когато преследваме кариера, има една буда природа в нас, а когато седим в пещера и медитираме, има друга. По-скоро нещата се свеждат до това дали обстоятелствата ни са продуктивни, дали обстоятелствата ни помагат по пътя или ни пречат. И ако се окаже, че пречат прекалено много, естествено, трябва да се направи някакъв избор. Човек си има приоритети, ако приоритетите са свързани с личностно развитие, всичко останало отива на боклука. Ако

са свързани с личностно развитие само за пред другите, или само защото звучи много “яко”, или нещо такова, тогава в момента, в който кариерата ни започне да страда от това, ние решаваме, че будизмът не е нашият път. Просто, ако човек има капацитета, може да практикува дхарма независимо от обстоятелствата си. Ако има учителя, който да знае какво да му даде, ако самият ученик има много голям капацитет, ако е много “остър”, няма проблем да се практикува в съвсем светска среда. Особено когато става въпрос за учения от ранга на Дзогчен или Ваджраяна, или нещо от тоя сорт. Но, естествено, ако искате да сте монаси, няма как да преследвате кариера, не би трябвало да пипате пари.

С кредитните карти това хич не е проблем.

Да, с кредитните карти това не е проблем, но и по принцип монасите в момента не ги спазват тези неща, но какво да правим. Още въпроси има ли?

Може би това нарочно не искахте да го кажете. Казахте, че положението в момента е, че текущото поколение учители хем се опитват да предадат нататък ученията, хем се опитват да не ги предадат. Първото е ясно – защо биха искали да ги предадат, но въобще не мога да се сетя защо не биха искали да ги предадат?

Инерция. Представи си едно общество, което в продължение на хиляда и повече години не се е променяло по абсолютно никакъв начин. Живееш си в един такъв феодален строй, с една много развита духовна система, всичко се е наместило много отдавна, цъка си там, работи си. В един момент идват едни китайци и правят всичко на мати-маскара, и те изгонват, и ти се озоваваш сред един съвременен свят, с който нямаш *абсолютно нищо общо*. До такава степен, че не можеш да разбереш изобщо какво се случва. В същото време ти си носител на една много автентична духовна традиция и инстинктът е да я запазиш. И тъй като от този друг свят ти не разбираш почти нищо, за теб не седи като опция да я запазиш, давайки я на света. Знам, че рисувам една много простовата картинка на тибетските учители, но недейте да забравяте, че това е народ с много специфична култура, с много специфична история. И дори да оставим всички останали съображения настрана, това да дадеш най-ценното, което притежаваш, на хора, които не познаваш и не разбираш, на хора, които са изцяло извън твоята културна парадигма и мироглед, това просто е много тежка стъпка, много трудна стъпка.

И не е, че никой тибетски учител не се е осмелил да го направи, а просто през последните петдесет години това са двама-трима, четирима души – мога да ги изброя по имена: Чогям Трунгпа Ринпоче беше първият, който се опита да предаде дхарма на Запад истински и напълно, и определено се получи нещо; друг такъв учител беше Чагдуд Тулку Ринпоче (те и двамата вече не са сред живите), който също даде дхарма истински на Запад на малка група ученици, но даде всичко; в момента все още е жив Намкхай Норбу Ринпоче, който прави същото нещо... и кой друг... и в момента Гангтен Ринпоче – един бутански учител, един от моите най-близки учители, също се опитва да предава някои сериозни части от тибетската традиция на Запад. Но това са, вижте, това са четирима-петима души за петдесет години. И всички тези учители (може би с изключение на Гангтен Ринпоче, защото тибетците не са разбрали още какво той прави, да, точно така е!), всички останали учители: Трунгпа Ринпоче, Чагдуд Тулку, особено Намкхай Норбу, който в момента преподава открито някаква част от Дзогчен съвсем открито, по интернет включително, това са учители, които са напълно отритнати от тибетската общност. Напълно. Не е, защото не са големи учители (това са учители от космически калибър), а защото просто това, което те правят, е малко като Брус Лий, който преподавал кунг-фу на американци.

Добре, в крайна сметка, тези учения, които те имат, не трябва ли да надхвърлят националната култура, или по-скоро националната култура е символ на някакви ценности, които ги няма?

Много е по-сложно от това. Много е по-сложно от това. Представи си – ще ти дам пример с един от моите лични учители, съвсем истински, реален пример. Ти си на ниво, в което виждаш какво трябва да се направи. Виждаш, че не може това нещо да продължава безкрайно, дори че прекалено дълго вече продължава, че дхарма ученията трябва да се дадат на Запад. Обаче, ти в същото време си абат на петдесет манастира, да не кажа двеста манастира, ти си изключително високо в духовната йерархия в очите на цялата тибетска общност в света. А тази тибетска общност все още е това, което действително пази ученията. Най-малкото, много малка част от тибетските учения са преведени на западни езици. Ако махнем тибетците в момента от картинката изцяло, ние оставаме с половин процент от съществуващата дхарма. И ти си в една позиция, в която ти може би дори имаш и смелостта да направиш непопулярното нещо – да дадеш приемствеността на западняци, но в момента, в който го направиш, половината рамка, която крепи тибетския тибетски будизъм, се разпада. Тибетците се обръщат срещу тебе, всичко отива на кино, никой от самите тибетци не разбира какво се случва и в крайна сметка точно това, което е реалният носител на будизма все още, ти си го прецакал. И това не е лесно за решаване. В смисъл, това е много, много сложна ситуация, защото нито едно от решенията не е правилното решение. И това, което се случва е, че има в момента няколко учители, които, общо взето, по всеобщ тибетски – сред другите учители – консенсус, са се жертвали. Са се жертвали, фактически разрушавайки собствения си имидж в очите на цялата тибетска общност, но които дават дхарма на Запад. И имаш една друга група от тибетски учители, които са също на тяхното ниво, но които трябва да седят откъм тибетската страна и да крепят нещата там да не се разпаднат. Начинът, по който аз лично ги виждам нещата, защото много общувам в тези среди, знам как се случват нещата на най-високо ниво в момента в тибетския будизъм – не съм оптимист, не съм оптимист. Това е патова ситуация. И тя е патова ситуация от десетилетия. И това, което наблюдавам е, че уникалните стари учители един по един си заминават и тези, които остават на върха на йерархията, в момента са много добри учители, но са изключително хванати в системата. Някак си крепиш едно нещо да не се разпадне и трябва постоянно да го крепиш, обаче знаеш в същото време, че в тоя момент трябва да си другаде, обаче не можеш да си позволиш това нещо да се разпадне...

Ще видим какво ще стане – може и нищо да не стане. Страшно много приемствености изчезнаха през последните години. И под "последните години" разбирайте пет години. Не петдесет. Ето, примерно, Кябдже Трулшик Ринпоче беше един от пазителите на една от най-уникалните *Шидже* приемствености в Тибет. Това е една специална приемственост, която идва от сидхата Падампа Санге. Това е нещо, което той не предаде на никого, а това е една от основните приемствености, на практика, в Тибет от стари времена, много специално нещо, наистина много специално нещо. И това нещо си замина, и това се случва постоянно с най-различни медитационни приемствености. Аз не мисля, че бъдещето е на тибетския будизъм. Бъдещето е на *Ваджраяна* будизма – тези неща ще продължат. Появяват се нови учения и т.н., но тибетският будизъм като тибетско явление... трудна работа. Който може все още да получава учения от големите тибетски учители, само сега е момента. Не е ясно след десет години дали ще има от кого. Това не са дори мои думи, това го каза Джигме Кхйенце Ринпоче преди четири-пет години, когато беше в България. Аз го цитирам абсолютно дословно. Той каза: „Имайте предвид, след десет години може да няма от кого да се получават учения." А той е тибетец, един от най-големите живи тибетски учители.

Казвате, появяват се нови учения, може ли малко да обясните?

Много голяма тема. Много, много накратко – практически няма да отговоря на този въпрос, просто нямаме време. Мисля, че... кога ще ни изгонят? След малко ще ни изгонят. Но традициите са живи и на определено ниво дхарма се опреснява постоянно. Постоянно има контакт с просветлени същества, постоянно има контакти на най-различно ниво и не е да няма нови учения. Не е да няма учения, които да не са подходящи точно за времето, в което живеем в момента, и за обстоятелствата. Просто... Аз ви казах – тибетският будизъм може да изчезне, но това не означава, че ще изчезне Ваджраяна будизмът и не означава, че ще изчезне Дзогчен или нещо подобно. Нещата се случват на много нива едновременно.

Толкова мога да кажа по въпроса. Там имаше още някой с въпрос?

А за тулку системата как седят нещата – мисля, че се разпада сега?

Тулку системата е системата на разпознаване на прерожденци на големи учители и това е нещо, което не е съществувало изобщо в индийския будизъм. Това е изцяло тибетска измишльотина. И не е, че тези неща не са автентични. Не е, че един учител не може да се прероди съзнателно и този прерожденец да бъде разпознат и идентифициран и след това да свърши работа. Но, естествено, като всяка друга подобна система, е свързана с много злоупотреби в Тибет и в днешни дни. Има много формално разпознати прерожденци, които не са реалните прерожденци на съответните учители. Защото в началото в Тибет това да имаш тулку в манастира си е било страшен престиж. Когато тази работа с намирането на прерожденци се е разработвала, от един момент нататък това един манастир да има прероден лама – ринпоче, или тулку – е еквивалентно на пари. Ако няма такъв, съответно приношенията към манастира са по-малко, по-малко хора ходят там, манастирът мизерства. Ако има тулку, или по възможност няколко, те генерират средства постоянно с дейността си. И, естествено, можете да си представите до къде довежда такава ситуация – до много случаи на неавтентични тулкута, което и до ден днешен продължава. Много от големите учители напоследък, включително и Н. Св. Далай Лама, и главите на четирите приемствености също, надигат глас тулку системата изобщо да отпадне, формалното разпознаване на прерожденци да изчезне. Не знам дали ще се случи, тибеците са много инертни. Това е един от стълбовете на тяхната култура в момента, но ще видим, ще видим какво ще стане. То няма някакъв авторитет, който да каже: „Оттук нататък прекъсваме с това нещо“, и винаги в някаква степен ще продължи. Ето, примерно, сега Далай Лама каза съвсем наскоро – той го повтаря това от много години, – че иска да прекъсне институцията на Далай ламите, фактически тулку линията на Далай ламите. Дали ще го направи, или ще се огъне под натиска на тибетската общност, не е ясно, защото тибетците, нали, това е последното нещо, което искат да им се случи. Той вече сдаде властта, сдаде всичко, ако прекъсне и Далай ламите, всичко за тях се разпада съвсем. Но той може би ще го направи, доколкото го познавам, ще го направи – подготвя почвата, пуска тук-таме по някое изявление, преди няколко дни пак го направи. Най-вероятно ще го направи.

Е,ми, хубаво. Много ви благодаря, че издържахте. Само че е седем и половина и наистина ще ни изгонят. Ако някой иска да поддържа връзка с нас, през сайта става лесно, особено през форума. Там, отвън можете да си вземете картичка с адреса. Ако с нещо можем да помогнем на някой, който наистина се интересува сериозно от будизма, докато ни има, ще го направим. Колко ще ни има не е ясно, засега сме тук. Та, това е.

Желая приятна вечер на всички, да сме живи и здрави. Успех в начинанията!